

Inställd på mässa eller inställd mässa?

När en biskop i den rysk-ortodoxa kyrkan efter glasnost fick frågan, hur kyrkan lyckades överleva de dryga sjuttio åren med starka begränsningar av kyrkans frihet, stängningar av kyrkor och restriktioner för gudstjänstfirandet, så svarade denne: »Vi firade den Gudomliga liturgin».

Biskopens svar har blivit en klassiker, som sätter fokus på vad kyrkan måste göra och hur hon måste leva under svåra tider: Fira den Gudomliga liturgin. Fira mässa, tillbedja, lovsjunga, låta de heliga läsningarna ljuda, sakramentet utdelas. Så var det även under kyrkans första tid. Också då lär biskopar och präster under förföljelsetider ha svarat: Vi firade mässa, vi firade den heliga eukaristin i katakomberna, i hemmen, i öknen.

Och så såg trappistbrodern Charles de Foucauld – Broder Charles av Jesus – sin uppgift då han levde isolerad bland tuaregerna i Sahara – att fira den heliga eukaristin, att göra sakramentet närvarande och tillgängligt för de mest utarmade, för dem som ännu inte hört att Gud uppenbarat sig genom sin ende Son, Jesus Kristus. I de urkristna kärnländerna Syrien och Irak har på samma sätt mässan fortsatt att celebreras trots starka yttre hot under de senaste åren.

Men vad kommer Svenska kyrkans biskopar, kyrkoherdar och präster att svara när de ställs inför frågan, vad kyrkan gjorde under den svåra pandemin med alla de restriktioner som hela samhället ålades? På många håll lär svaret vara: »Vi slutade att fira den Gudomliga liturgin, vi ställde in eukaristifirandet, vi delade inte längre ut sakramentet». På andra håll blir svaret: »Vi ställde in på söndagarna men webbsände förinspelade gudstjänster». Och alltför få lär svara: »Vi fortsatte fira eukaristin, vi mångdubblade antalet mässor eller utökade tiden för kommunionen med någon timme så att alla fick möjlighet att ta emot sakramentet».

Folkhälsomyndighetens restriktioner för hur många som fått samlas till kulturarrangemang och gudstjänster har varit nödvändiga. Vi ska vara tacksamma för dem. Det handlar inte bara om att åtta personer i en stor kyrka eller konsertsal kan tyckas vara orimligt få, utan om att man före och efter samlingarna och gudstjänsterna umgås, möter varandra vid utgångarna och pratar med för korta avstånd. Att det har gjorts undantag från åtta-regeln för begravingar är klokt och respektfullt men får inte motivera att undantaget skulle kunna vara regel för alla samlingar.

Men dessa restriktioner har vi kunnat förhålla oss olika till. Från biskoparna har råd och direktiv varit begränsade. Otydlighet har rått, varför varje pastorat och församling fått finna sin egen väg. Ibland har detta motiverats med att pastoratens förutsättningar är olika, men så är det knappast. Normalt ska minst en huvudgudstjänst firas varje söndag i alla pastorat. Kyrkans Tidnings enkät bland biskoparna (24/1 2021) visade hur diffusa råden varit. Här borde ha funnits en helt annan gemensam röst, en teologisk reflektion, ett tröstebrev till församlingarna.

Hur vi svarar på frågorna belyser synen på mässan, på Ordets förkunnelse och sakramentets firande. Om mässans uppgift primärt uppfattas som att samla folk, då är det enkelt att ställa in eftersom endast några enstaka deltagare varit tillåtna. Men om mässan ses som hela kyrkans tillbedjan, då blir det omöjligt att ställa in. Då firas mässan, om än med endast några få, på utsatt dag och tid för att ära och tillbedja Gud. Söndagen förblir gudstjänsttag när församlingen helgar veckan och livet genom de få som blir ställföreträdare för alla.

De som deltar via webben ska kunna ta del av vad som sker i nuet i den pågående mässan och inte bara vara iakttagare, tittare och publik till något som redan är inspelat och avslutat.

I KT:s enkät konstaterar biskop Johan Tyrberg i Lunds stift att »inspelade gudstjänster riskerar att förmedla en uppfattning om att gudstjänsten är en produktion som någon gör för någon annan. ... I undantagsfall kan den förinspelas, men min privata uppfattning är att det så långt som möjligt ska undvikas». Så sant. Men nog vore det önskvärt att biskoparna inte bara uttryckte en »privat uppfattning» utan även det självklara, att huvudgudstjänst firas på plats enligt det schema och den ordning som är fastställd.

Firas mässan främst för att folk ska komma blir hela mässan en pedagogisk uppgift. Allt måste då vara begripligt och lättuggat, enkelt och omedelbart tillgängligt. Och om inget folk kan eller får komma, är det bara att ställa in. Men om mässan firas för att ära och tillbe Gud, för att tjäna Gud, för att vara inför Gud, då öppnar den för mysteriet, heligheten och det outgrundliga. Då firas mässan även med ett fåtal därför att sådan är församlingens tjänst och kallelse. De få representerar de många.

Vad pandemin betytt för mässfirandet är ännu för tidigt att säga. Härom tycks och tvistas det ganska mycket just nu. Om de inställda gudstjänsterna och det begränsade deltagarantalet leder till en bestående förlust eller väcker en starkare längtan till deltagande och gemenskap får framtiden utvisa. Men oavsett vilket, så kvarstår församlingens kallelse och kyrkans unika uppdrag – att fira mässa, att ära och tillbe Gud.

Den i dag allt vanligare umgängesformen är via sociala medier. Det är där vi berättar om oss själva, informerar, skvallrar och gestaltar oss. Men pandemin kanske dränerar oss så på den fysiska närvaron att vi upptäcker hur viktig den är. Titeln på C.S. Lewis roman, *Till We Have Faces*, är tidlös i sin fråga efter *Det rätta ansiktet* (svensk titel), efter tillblivelsen av den andre, efter det genuina mötet, närvaron. Att se och bli sedd. Välsignelsens ord, »Herren låte sitt ansikte lysa över dig ... Herren vände sitt ansikte till dig» kan visa sig vara mer avgörande än många insett. Det är i frånvaron, i förlusten av det självklara, som man upptäcker dess nödvändighet.

Ansikte mot ansikte. En ganska nyligen presenterad undersökning bland ungdomar har visat hur vår empatiska förmåga och hur vi tolkar skiftningarna i den andres ansikte har försämrats av allt tittande på skärmar och sociala medier. Därför är de webbsända gudstjänster inte kyrkans framtid. Som instrument för predikan, vittnesbörd och förkunnelse kan de delvis duga, men frestelsen är att då göra dem mer till underhållning än livshållning, mer av högljudd retorik än en röst för det sanna evangeliet. Det blir produktion för konsumtion. *Entertainment Churches* har myntats för de kyrkor som vill efterlikna galor och musikfestivaler genom sceniska framträdanden av körer och musiker, predikanter och gudstjänstkonferencierer.

Den virtuella världen är inte gudstjänstlivets framtid. Kristi kropp och blod behöver läggas i vår mun, tuggas och sväljas. Och ansikte möta ansikte människor emellan. Och människans ansikte vändas mot Guds. Och Guds vändas mot oss. I mässan.